

การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน¹

Border Management

บทคัดย่อ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน พื้นที่ชายแดนไทยซึ่งมีแนวติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 4 ประเทศ คือ พม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย ยังไม่สามารถกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างประเทศได้ครบ ทำให้เกิดกรณีพิพาทเรื่องเส้นเขตแดน นอกจากนี้พื้นที่ชายแดนยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเส้นทางผ่านข้ามแดนของบุคคลและสิ่งของต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้มีปัญหาการลักลอบกระทำความผิดต่างๆ เช่น ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ปัญหายาเสพติด ปัญหาการลักลอบค้าสินค้าหนีภาษี และปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยและอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ข้อพิพาทด้านเขตแดนและปัญหาต่างๆ ดังกล่าว หากได้รับการแก้ไขไม่ถูกต้องอาจนำไปสู่ความรุนแรงของปัญหามากขึ้น เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษารูปแบบหรือวิธีการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ โดยอยู่บนพื้นฐานแห่งมิตรไมตรีและความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความเสมอภาค และผลประโยชน์ที่เท่าเทียม

วัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาเฉพาะของพื้นที่ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในด้านต่างๆ และเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการเพื่อการแก้ไขปัญหา 2) เพื่อให้ความรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนกับหน่วยต่างๆ ซึ่งรับผิดชอบปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และ 3) เพื่อนำเสนอผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาสำหรับใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาวิชาว่าด้วยชายแดนศึกษา (Boundary Study) ในสถาบันการศึกษาทางทหารของกองทัพบก การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การจัดสัมมนาระดมความคิดเห็น การเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ชายแดนซึ่งติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสี่ประเทศ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 กลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่รัฐทั้งฝ่ายพลเรือน ฝ่ายความมั่นคง อุตกิจเอกชน และประชาชน

บริบทของพื้นที่ชายแดนไทยมีรากฐานความเป็นมาและความแตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเข้าใจในบริบทดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานส่วนหนึ่งในการบริหาร

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน โดยกรมข่าว กองทัพบก ผู้เขียนรับผิดชอบเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานวิจัยฉบับนี้

จัดการพื้นที่ชายแดนให้มีความเหมาะสม ในปัจจุบันพื้นที่ชายแดนปรากฏปัญหาต่างๆ ตามแนวชายแดนเป็นจำนวนมาก ทั้งปัญหาภายในประเทศด้านความมั่นคง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งนี้ การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนจะต้องดำเนินการอย่างมีบูรณาการกับทุกภาคส่วน เพื่อให้พื้นที่ชายแดนมีความสงบเรียบร้อย เจริญมั่นคง ตลอดจนมีการเสริมสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน

ในองค์ประกอบของการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน ซึ่งให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในสามด้าน คือ ด้านความมั่นคง เศรษฐกิจสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น ควรจะเป็นการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนอย่างมีดุลยภาพ อันหมายถึง การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานทั้งสามด้าน คือ ด้านความมั่นคง เศรษฐกิจสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยมีการดำเนินงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นแกนกลาง ภายใต้อสมมติฐานว่าเป้าหมายทางเศรษฐกิจเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ มีความร่วมมือกันในการแก้ปัญหาต่างๆ ตามแนวชายแดนอันจะก่อให้เกิดความมั่นคงของประเทศต่อไป อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก คือ นโยบาย/และยุทธศาสตร์ ความเข้มแข็งของอำนาจรัฐ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน สถานการณ์ต่างประเทศ ความเป็นปึกแผ่นเข้มแข็งของประเทศเพื่อนบ้าน และความต้องการแหล่งทรัพยากรด้านพลังงาน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการชายแดน

Abstract

Presently, Thailand's border areas with its neighbouring countries - Myanmar, Laos, Cambodia and Malaysia - are still not clearly demarcated, thereby presenting territorial disputes. Furthermore, border areas are significant passages for humans and goods, creating tendency for criminal activities such as human trafficking, drug smuggling, goods smuggling and illegal logging. All of the aforementioned affect Thailand's national security and relations with its neighbours. Territorial disputes that go unsolved may lead to more serious conflict. To prevent such an event, accurate studies of border management is necessary, based on amity, consideration, peaceful co-existence, equality, and mutual benefits. The purpose is to 1) study the unique conditions and problems of Thailand's border areas, in order to recommend suitable management guidelines 2) inform and exchange information on border management with various responsible agencies, and 3) present the findings to be incorporated into Boundary Study courses in military curriculum. This study employs qualitative analysis obtained from documentation, brainstorming workshops, field data collection, and in-depth interviews with military/civilian personnel, business people, and the common population.

The context of Thailand's border areas depends on each area's terrain and local history. Understanding of the said context serves as a foundation for suitable border management. Problems commonly observed in the border areas cover national security, economics, society, natural resource depletion and international relations. Border management should be an integrated process among those involved. The desired outcome would be a peaceful and thriving border area, as well as enhanced co-operation and good relations with neighbouring countries.

The main components of border management - security, socio-economy, international relations - should ensure balanced border management by giving priority to all three areas. Economic development would act as the core, under the assumption that economic goals are the driving force for enhanced international relations. Border problems would be solved with co-operation, strengthening national security. However, success of border management depends on external and internal factors, which are policy/strategy, state authority, involvement of all parties, international situations, national integrity of neighbouring states, and the demand for energy.

Key words: border management

1. บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน พื้นที่ชายแดนไทย ซึ่งมีแนวติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 4 ประเทศ คือ พม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย ยังไม่สามารถกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างประเทศได้ครบ ทำให้มีกรณีพิพาทเรื่องเส้นเขตแดน นอกจากนี้พื้นที่ชายแดนยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเส้นทางผ่านข้ามแดนของบุคคลและสิ่งของต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้มีปัญหาการลักลอบกระทำความผิดต่างๆ เช่น ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ปัญหายาเสพติด ปัญหาการลักลอบค้าสินค้าหนีภาษี และปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยและอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ข้อพิพาทด้านเขตแดนและปัญหาต่างๆ ดังกล่าวหากได้รับการแก้ไขไม่ถูกต้อง อาจนำไปสู่ความรุนแรงของปัญหามากขึ้น เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษารูปแบบหรือวิธีการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ โดยอยู่บนพื้นฐานแห่งมิตรไมตรีและความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความเสมอภาค และผลประโยชน์ที่เท่าเทียม

2. วัตถุประสงค์

มีวัตถุประสงค์การศึกษา คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาเฉพาะของพื้นที่ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในด้านต่างๆ และเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการเพื่อการแก้ไขปัญหา

2. เพื่อให้ความรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนกับหน่วยต่างๆ ซึ่งรับผิดชอบปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

3. เพื่อนำเสนอผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาวิชาว่าด้วยชายแดนศึกษา (Boundary Study) ในสถาบันการศึกษาทางทหารของกองทัพบก²

3. วิธีวิทยาการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การจัดสัมมนาระดมความคิดเห็น การเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ชายแดนซึ่งติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ประเทศ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 กลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่รัฐทั้งฝ่ายพลเรือน ฝ่ายความมั่นคง อธิการบดี และประชาชน

4. ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามเฉพาะพื้นที่ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านบางพื้นที่ซึ่งคณะทำงานได้พิจารณาว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา ฯลฯ ต่อประเทศไทย

2. การเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง ดำเนินการเฉพาะกับกลุ่มคนในพื้นที่/จังหวัดชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน มิได้รวมถึงเจ้าหน้าที่ผู้กำหนดนโยบายจากส่วนกลาง

3. ระยะเวลาในการทำการวิจัย ตั้งแต่ พ.ศ. 52 - ต.ค. 53

² ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ จะใช้เป็นข้อมูลสำหรับสถาบันการศึกษาทางทหารในการจัดการศึกษาวิชาชายแดนศึกษาต่อไป

5. ผลการศึกษา

บริบทของพื้นที่ชายแดนไทยมีรากฐานความเป็นมาและความแตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเข้าใจในบริบทดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนให้มีความเหมาะสม ในปัจจุบันพื้นที่ชายแดนปรากฏปัญหาต่างๆ ตามแนวชายแดนเป็นจำนวนมาก ทั้งปัญหาภายในประเทศด้านความมั่นคง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งนี้ การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนจะต้องดำเนินการอย่างมีบูรณาการกับทุกภาคส่วน เพื่อให้พื้นที่ชายแดนมีความสงบเรียบร้อย เจริญมั่นคง ตลอดจนมีการเสริมสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน

ภูมิประวัติชายแดน

องค์ประกอบสำคัญของความเป็นรัฐหรือประเทศย่อมประกอบด้วยดินแดนซึ่งมีอาณาเขตของพื้นที่และพลเมืองเป็นพื้นฐาน โดยมีผู้ปกครองรัฐและอำนาจรัฐเป็นผู้ควบคุม ปกครองดูแลประเทศให้ดำรงไว้ซึ่งเอกราชอธิปไตยแห่งรัฐนั้นๆ ดังนั้นการดำรงอยู่แห่งรัฐจึงหมายถึงการมีอธิปไตยเหนือดินแดนในความปกครอง ในอดีตอำนาจแห่งรัฐมีส่วนสัมพันธ์อย่างยิ่งต่ออาณาเขตของรัฐ เมื่อใดที่อำนาจรัฐมีความเข้มแข็งก็สามารถขยายอาณาเขตของรัฐให้กว้างขวางออกไปด้วยการยึดครองอาณาเขตของรัฐที่มีความอ่อนแอในทางตรงข้าม เมื่อใดที่อำนาจรัฐอ่อนแอก็มักจะ

ถูกยึดครองอาณาเขตโดยรัฐที่มีความเข้มแข็งกว่าอาณาเขตหรือขอบเขตแห่งรัฐในอดีตนั้นไม่มีการกำหนดเส้นเขตแดนไว้ชัดเจนดังเช่นในปัจจุบัน แต่การรับรู้ถึงขอบเขตแห่งรัฐอาศัยความยินยอมอยู่ในอำนาจรัฐของชุมชนนั้นๆ ทั้งโดยบังคับและสมัครใจ ดังการศึกษาเรื่องพัฒนาการความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ในพื้นที่พรมแดนแม่น้ำเมยระบุว่า

“ในปี พ.ศ. 2380 ที่แมคเลียเดินทางจากเมะละ-หม่างไปเชียงใหม่ นั้น ยังไม่มีการแบ่งเขตแดนระหว่างรัฐสยามกับรัฐอังกฤษ บางพื้นที่ชุมชนกะเหรี่ยงจะค่อนข้างชัดเจนว่าขึ้นอยู่กับเจ้าทางเหนือ จากการที่ต้องส่งส่วยให้แก่เจ้า แต่ในบางพื้นที่อาจจะยังคลุมเครือเช่นที่ข้าหลวงมณฑลตะนาวศรีระบุในจดหมายที่เขียนถึงเจ้าเมืองเชียงใหม่ที่ให้แมคเลียถือไปว่า กะเหรี่ยงที่อยู่ทางใต้ของแม่น้ำเมยร้องเรียนมาว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐไต (shan officers) ยังมาเก็บภาษีเป็นตัวเงินกับพวกเขา ซึ่งทางรัฐบาลอังกฤษได้สั่งไว้แล้วว่า ไม่ให้กะเหรี่ยงเหล่านี้จ่ายเงิน และถ้าพบเหตุการณ์ดังกล่าวให้รายงานเมะละหม่างว่าใครเป็นผู้ทำ”³

อย่างไรก็ตาม ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ไทยต้องเผชิญกับการคุกคามจากประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสเนื่องจากต่างมีเป้าหมายที่จะยึดครองประเทศราชของไทยทั้งในดินแดนด้านตะวันออก คือ ลาว และเขมร และในดินแดนด้านใต้ คือ ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปะลิส การไม่มีการปักปันพรมแดนที่แน่นอนและการปกครองส่วนภูมิภาคซึ่งขณะนั้นยังไม่รัดกุมเพียงพอ เปิดโอกาสให้มหาอำนาจตะวันตก

³ ขวัญจิวัน บัวแดง, “พัฒนาการความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ในพื้นที่พรมแดนแม่น้ำเมย,” ใน อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมืองวัฒนธรรมของรัฐบาลชาติในสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2552), หน้า 263.

ตกทั้งสองหาเหตุเข้ามาแทรกแซงได้โดยง่าย และในที่สุด ไทยต้องเสียดินแดนให้แก่อังกฤษและฝรั่งเศสไปรวมทั้งสิ้น 7 ครั้งคิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 518,700 ตารางกิโลเมตร เพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยเหนือดินแดนส่วนใหญ่ของไทย การเสียดินแดนทั้ง 7 ครั้ง มีลำดับ ดังนี้

ครั้งที่ 1 ไทยเสียเขมรส่วนนอกให้ฝรั่งเศส พ.ศ. 2410

ครั้งที่ 2 ไทยเสียแคว้นสิบสองจุไทยให้ฝรั่งเศส พ.ศ. 2431

ครั้งที่ 3 ไทยเสียหัวเมืองเงี้ยวทั้งห้าและหัวเมืองกะเหรี่ยงตะวันออกให้อังกฤษ พ.ศ. 2435

ครั้งที่ 4 ไทยเสียดินแดนบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส พ.ศ. 2436

ครั้งที่ 5 ไทยเสียดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส พ.ศ. 2446

ครั้งที่ 6 ไทยเสียเขมรส่วนใน (มณฑลบูรพา) ให้ฝรั่งเศส พ.ศ. 2449

ครั้งที่ 7 ไทยเสียรัฐไทรบุรี กลันตัน ตรัง กานู และปะลิสให้อังกฤษ พ.ศ. 2451

จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้มีการปักปันเขตแดนชัดเจนระหว่างไทยกับอังกฤษและฝรั่งเศส ดังปรากฏในหนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส ลงวันที่ 23 มีนาคม ร.ศ. 125 (ค.ศ. 1907) สัญญาว่าด้วยการปักปันเขตแดน ตัดท้ายหนังสือสัญญาลงวันที่ 23 มีนาคม ร.ศ. 125 และสัญญาในระหว่างกรุงสยามกับกรุงอังกฤษ สัญญาว่าด้วยเขตแดน ตัดท้ายหนังสือสัญญาลงวันที่ 10 มีนาคม ร.ศ. 127 คริสต์ศักราช 1909⁴ ก่อนหน้านี้ อังกฤษและฝรั่งเศสเคยตกลงให้ไทยเป็นรัฐกันชนระหว่างอาณานิคมของอังกฤษทางตะวันตกและอาณานิคมของฝรั่งเศสทางตะวันออก

ผลพวงของการกำหนดเส้นเขตแดนโดยอิทธิพลของประเทศเจ้าอาณานิคม แม้ว่าจะสามารถสร้างความเป็นรัฐสมัยใหม่ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศด้วยการกำหนดเส้นเขตแดน โดยมีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนที่ถูกขีดไว้อย่างชัดเจนแต่ในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การได้รับเอกราชจากประเทศอาณานิคมของประเทศเพื่อนบ้านไทยทั้ง 4 ประเทศ อันได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย ล้วนมีปัญหาข้อพิพาทเรื่องเส้นเขตแดนกับไทยทั้งสิ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากรัฐทั้งหลายเหล่านี้รวมทั้งประเทศไทย ต่างรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมในการกำหนดเขตแดนดังกล่าว รวมทั้งแต่ละรัฐมีการตีความและการใช้เส้นเขตแดนที่มีความแตกต่างกัน เช่น เส้นเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาบริเวณปราสาทเขาพระวิหาร จ.ศรีสะเกษ และเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าบริเวณเนิน 491 อ.ท่าสะแจะ จ.ชุมพร เป็นต้น ดังนั้น ปัญหาเรื่องเส้นเขตแดนจึงเป็นปัญหาด้านความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ยังคงยืดเยื้อมาจนถึงปัจจุบัน อนึ่ง เส้นเขตแดนของไทยโดยรอบมีความยาวรวมทั้งสิ้น 5,656 กิโลเมตร โดยแบ่งเส้นเขตแดนที่มีการติดต่อกับประเทศต่างๆ ดังนี้

เส้นเขตแดนด้านพม่ามีความยาว 2,401 กม.

เส้นเขตแดนด้านลาวมีความยาว 1,810 กม.

เส้นเขตแดนด้านกัมพูชามีความยาว 798 กม.

เส้นเขตแดนด้านมาเลเซียมีความยาว 647 กม.

ต่อมาในยุคของสงครามเย็น ซึ่งเป็นเรื่องของความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างโลกเสรีนิยมประชาธิปไตยกับลัทธิคอมมิวนิสต์ ดูเหมือนปัญหาเรื่องเส้นเขตแดนหรือผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับเส้นเขตแดนระหว่างรัฐได้ถูกลด

⁴ เพ็ญศรี ตึก, การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2542), หน้า 315-316 และ 323-

ความสำคัญลงเพราะบรรดารัฐทั้งหลายต่างให้ความสำคัญกับสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ทั้งในระดับภายในรัฐและระหว่างรัฐ สำหรับการท่าสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ในระดับภายในรัฐพื้นที่ตามแนวชายแดนกลายเป็นพื้นที่ที่มีความเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์เพราะอยู่ห่างไกลจากอำนาจรัฐ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ป่าเขาที่เหมาะสมแก่การหลบซ่อน ส่วนการทำสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ในระดับระหว่างรัฐ ได้มีการใช้ยุทธศาสตร์ “พื้นที่กันชน” ในด้านตะวันออก ให้ลาวและกัมพูชาเป็นรัฐกันชนเพื่อกันการขยายอำนาจของเวียดนาม ส่วนในด้านตะวันตกจนถึงด้านเหนือ ให้เขตชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนเป็นเขตกันชนระหว่างพม่าและไทย เจกเช่นการให้ไทยเป็นรัฐกันชนระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศสในสมัยอาณานิคม อย่างไรก็ตาม เมื่อความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ในยุคสงครามเย็นสิ้นสุดลงความขัดแย้งระหว่างรัฐในรูปแบบเดิมได้ปรากฏขึ้นอีกครั้ง คือ ความขัดแย้งในเรื่องของเส้นเขตแดนและผลประโยชน์ต่าง ๆ

สภาพปัญหาชายแดน

ในอดีต ดินแดนในส่วนชายขอบของประเทศที่เรียกว่า “เขตชายแดน” เป็นดินแดนที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐ การปกครองดูแลความสงบเรียบร้อยตลอดจนการพัฒนาต่างๆ ยังกระทำไม่ได้ทั่วถึง ดินแดนชายขอบดังกล่าวจึงเป็นบ่อเกิดของปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด และปัญหาอิทธิพล เป็นต้น ปัจจุบันแม้ว่ารัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการปกครองตามแนวชายแดนเพื่อความมั่นคงของประเทศ แต่ปัญหาต่างๆ ตามแนวชายแดนมิได้ลดน้อยลง กลับเพิ่มทวีมากขึ้นและรุนแรงขึ้นใน

บางปัญหาตามบริบทชายแดนที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสามารถสรุปปัญหาชายแดนในแต่ละด้านได้ดังนี้

ปัญหาด้านความมั่นคง

1) ปัญหาเส้นเขตแดน เนื่องจากไม่สามารถปักปันเขตแดนได้ถูกต้องตรงกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้ปัญหาเส้นเขตแดนเป็นปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งในปัจจุบันและอนาคต ประเทศที่มีปัญหาเส้นเขตแดนน้อยที่สุดคือ มาเลเซีย แต่สำหรับพม่า ลาว และกัมพูชายังมีปัญหาการปักปันเขตแดนอีกจำนวนมาก

2) ปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาร้ายแรงของชาติและมีการแพร่ระบาดอย่างกว้างขวาง ส่วนใหญ่ของยาเสพติดถูกลักลอบลำเลียงมาจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีแหล่งผลิตอยู่ในเขตอิทธิพลของชนกลุ่มน้อยในพม่า การแก้ปัญหาโดยอาศัยกลไกภายในของรัฐเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเด็ดขาด จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นต้นทางของยาเสพติดดังกล่าว ยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดอย่างมากจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ยาบ้า เฮโรอีน และยาไอซ์ ส่วนในแถบชายแดนภาคใต้ ยาเสพติดที่แพร่ระบาด ได้แก่ ยาบ้า ใบกระท่อม และยาเสพติดประเภทสีคูนร้อย (4 คูณ 100)

3) ปัญหาแรงงานต่างด้าว เป็นปัญหาด้านความมั่นคงและเป็นสาเหตุของปัญหาอื่น ๆ ตามมา แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายโดยมีกลุ่มขบวนการคนไทยคอยให้การสนับสนุนเพราะเป็นธุรกิจผิดกฎหมายที่มีผลประโยชน์มหาศาล แม้รัฐบาลมีนโยบายการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวเพื่อการควบคุมดูแล

แรงงานเหล่านี้ แต่ยังมีแรงงานบางส่วนที่หลีกเลี่ยงการขึ้นทะเบียน ทั้งนี้เพราะระเบียบบางอย่างยังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสภาพการทำงาน แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่เป็นแรงงานสัญชาติพม่า รองลงมา ได้แก่ ลาว และกัมพูชา ในบางพื้นที่มีแรงงานชาวจีน เช่นที่ จ.สงขลา ในเขตพื้นที่ชายแดนที่มีปัญหาแรงงานต่างด้าวมากที่สุด คือ จ.ระนอง ปัญหาแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบที่เป็นปัญหาด้านสังคม จิตวิทยา ตามมา เช่น ปัญหาด้านโรคระบาด และโรคอุบัติใหม่ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาลักขโมย/โจรกรรม และการค้าบริการทางเพศ เป็นต้น

4) ปัญหาผู้อพยพลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย มี 2 กลุ่ม คือ ชาวโรฮิงยา และชาวเกาหลีเหนือ สำหรับผู้อพยพลักลอบเข้าเมืองชาวโรฮิงยาส่วนใหญ่จะอพยพมาหลังจากฤดูมรสุม โดยอพยพมาจากรัฐอาระกันและรัฐยะไข่ในประเทศพม่า และรัฐจิตตะกองในประเทศบังกลาเทศ มาขึ้นฝั่งด้านทะเลอันดามัน จ.ระนอง ซึ่งชาวโรฮิงยาที่อพยพมาทั้งหมดเป็นชายล้วน ส่วนผู้อพยพชาวเกาหลีเหนือ ส่วนใหญ่จะอพยพมาเป็นครอบครัว โดยเดินทางผ่านประเทศจีนเข้ามาทางน้ำทางด่าน อ.เชียงของ และ อ.เชียงแสน จ.เชียงราย โดยมีสาเหตุจากปัญหาความยากจน เกาหลีใต้มีนโยบายรับคนเกาหลีเหนือ และประเทศสหรัฐฯ ส่งเสริมนโยบายให้ความคุ้มครองและรับชาวเกาหลีเหนือไปตั้งถิ่นฐาน ส่วนใหญ่ชาวเกาหลีเหนือเหล่านี้ลักลอบเข้ามาเพื่อให้ทางการไทยจับและดำเนินการส่งต่อไปประเทศที่สาม

5) ปัญหาคนสองสัญชาติ เป็นปัญหาที่ปรากฏอยู่ในแถบชายแดนภาคใต้ติดกับมาเลเซีย จากลักษณะของความใกล้ชิดด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ตลอดจนความเป็นชุมชนเดิม

ก่อนการใช้เส้นเขตแดนแบ่งความเป็นรัฐ สายสัมพันธ์ดังกล่าวจึงยังคงมีความเป็นเครือญาติและการเดินทางติดต่อซึ่งกันและกันมาโดยตลอด ปัญหาการมีสถานะเป็นคนสองสัญชาติมีส่วนสัมพันธ์กับปัญหาการก่อความไม่สงบในพื้นที่ เพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อความไม่สงบมักใช้สิทธิดังกล่าวเดินทางเข้าออกนอกประเทศเพื่อหลบหนีการจับกุมได้โดยสะดวก

6) ปัญหาการก่อความไม่สงบ นับเป็นปัญหาที่มีความสำคัญในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส และมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาลักขโมย และปัญหาคนสองสัญชาติ เป็นต้น

7) ปัญหาชนกลุ่มน้อย/ปัญหาคนไร้สัญชาติ ในแถบชายแดนด้านทิศตะวันตกจนถึงทิศเหนือติดต่อกับพม่ามีชนกลุ่มน้อยต่างๆ ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามแนวชายแดน ปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงนั้นชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด และการตัดไม้ทำลายป่า นอกจากนี้กลุ่มคนดังกล่าวยังต้องการขอสถานะพลเมืองไทยเพื่อให้ได้รับสิทธิและการดูแลจากรัฐบาล นอกจากชนกลุ่มน้อยชายแดนพม่าแล้ว ยังมีชนกลุ่มน้อยชาวลาวหรือม้งลาวลักลอบเข้าเมืองตั้งเคยปรากฏชุมชนม้งลาวที่วัดถ้ำกระบอก จ.สระบุรี ปัจจุบันได้มีการประสานความร่วมมือกับรัฐบาลลาวเพื่อดำเนินการส่งคนกลุ่มนี้ซึ่งพำนักอยู่ที่บ้านห้วยน้ำขาว อ.เขาค้อ จ.พิษณุโลก กลับประเทศลาวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

8) ปัญหาผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบ ในแถบชายแดนภาคตะวันตกและภาคเหนือมักประสบปัญหาการสู้รบระหว่างรัฐบาลทหารพม่าและกองกำลังชนกลุ่มน้อยต่างๆ ประเทศไทยเป็นพื้นที่รองรับผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ ปัจจุบันมีผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบพักพิงอยู่ใน

ประเทศไทยภายใต้การช่วยเหลือขององค์กรเอกชนต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ความแออัดหนาแน่นของค่ายพักพิงผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบทำให้เกิดปัญหามากมาย ทั้งปัญหาเสพติด การสาธารณสุข การลักลอบออกนอกพื้นที่อาชญากรรม และการโจรกรรม เป็นต้น

ประเด็นปัญหาด้านความมั่นคงที่เกี่ยวกับคนกลุ่มต่างๆ ทั้งผู้อพยพที่ลักลอบหลบหนีเข้าเมืองชนกลุ่มน้อย และผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบ มักได้รับความสนใจจากองค์กรเอกชนในประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

ปัญหาด้านการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

9) ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า นับจากการปิดป่าในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย เมื่อปี 2532 ปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าก็ปรากฏให้เห็นเรื่อยมา เพราะความต้องการทรัพยากรไม้และผลประโยชน์ที่มีมูลค่าสูง ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าเป็นปัญหาสำคัญของแนวชายแดนทุกด้านโดยเฉพาะแนวชายแดนด้านพม่าและกัมพูชาซึ่งยังมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์จำนวนมาก ทำให้มีปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าจำนวนมากเช่นกัน โดยเฉพาะตามแนวชายแดนกัมพูชา การตั้งถิ่นฐานตามแนวชายแดนของชาวกัมพูชาในระยะประชิดชายแดน ส่งผลให้เกิดการลักลอบตัดไม้ในเขตไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นไม้พะยุง จุดอ่อนของประเทศไทยคือ แนวชายแดนดังกล่าวเป็นเขตป่าอนุรักษ์ห้ามประชาชนเข้าไป คงมีเพียงการลาดตระเวนของเจ้าหน้าที่ ทำให้ยากต่อการรักษาพื้นที่ป่าและการรุกรานของชาวกัมพูชา

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

10) ปัญหาการลักลอบค้าสินค้าหนีภาษีสินค้าหนีภาษีที่สามารถตรวจจับได้ตามแนว

ชายแดนแต่ละด้านมีความแตกต่างกันไป เช่น ตามแนวชายแดนพม่าและกัมพูชาส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทไม้ ชายแดนลาวเป็นสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าหรือสินค้าอุปโภคบริโภคที่นำเข้ามาจากประเทศจีน ส่วนชายแดนมาเลเซียเป็นสินค้าประเภทน้ำมันและสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าหรือสินค้าอุปโภคบริโภค เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แนวชายแดนที่มีความยาว มีช่องทางการค้าหรือช่องทางการเดินทางเข้าออกของผู้คนตามแนวชายแดนเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งด่านพรมแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว จุดผ่อนปรนทางการค้า ช่องทางธรรมชาติ อีกทั้งลักษณะภูมิประเทศตามแนวชายแดนบางแห่งก็มีส่วนเอื้อต่อการลักลอบค้าสินค้าหนีภาษีหรือการกระทำผิดกฎหมายต่างๆ ดังนั้น ประสิทธิภาพการตรวจจับจึงต้องอาศัยทั้งเทคโนโลยี ความเข้มงวดกวดขันและความร่วมมือจากประชาชน

ปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา

11) ปัญหาอาชญากรรม/โจรกรรม เป็นปัญหาที่มีเหตุปัจจัยของปัญหาตามแนวพรมแดนแต่ละด้านแตกต่างกัน กล่าวคือ ปัจจัยเสี่ยงตามแนวชายแดนพม่าคือกลุ่มผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบที่มักหลบหนีออกมาจากสถานพักพิงชั่วคราวและก่อปัญหาในลักษณะต่างๆ ส่วนด้านพรมแดนลาวและกัมพูชามีสถานบริการและบ่อนกาสิโนจำนวนมาก ซึ่งเอื้อให้เกิดปัญหาการลักขโมย/โจรกรรมตามมา สำหรับพรมแดนมาเลเซีย ปัญหาการโจรกรรมที่พบบ่อยคือการโจรกรรมรถจักรยานยนต์ซึ่งมักเกิดขึ้นเพื่อนำไปใช้ก่อความไม่สงบ

12) ปัญหาบ่อนการพนัน ประเทศไทยถึงแม้จะไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งบ่อนการพนันได้ตามกฎหมาย แต่ชายแดนโดยรอบประเทศกลับมี

ป่อนการพนันเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งพม่า ลาว และกัมพูชา ทำให้นักการพนันทั้งหลายนำเงินตราออกไปเล่นการพนันเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมจิตวิทยาตามมา

13) ปัญหาการค้าบริการทางเพศ มักปรากฏในเขตชายแดนที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวในสถานบริการ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่บริเวณชายแดนมาเลเซีย ทั้งด้าน จ.สงขลา และ จ.นราธิวาส หญิงบริการส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อยที่สามารถพูดภาษาจีนได้จากทางภาคเหนือ ลักลอบเข้ามาทำงานในแถบนี้เนื่องจากสามารถสื่อสารภาษาจีนกับนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียได้อย่างดี

14) ปัญหาการสาธารณสุข เป็นปัญหาสืบเนื่องจากการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าวซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวพม่าและกะเหรี่ยง มักจะนำโรคระบาดต่าง ๆ เข้ามาแพร่ระบาดในประเทศ เช่น โรคเท้าช้าง และวัณโรค อีกทั้งการใช้ชีวิตของแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ยังไม่ค่อยรู้จักรักษาความสะอาด ทำให้เกิดปัญหาโรคระบาดและการสุขาภิบาล พื้นที่ที่พบปัญหามากได้แก่ จ.ระนอง ซึ่งมีแรงงานต่างด้าวชาวพม่าเข้ามาขายแรงงานทั้งในภาคการประมง อุตสาหกรรม และการทำสวนยางเป็นจำนวนมาก ส่วนในเขตชายแดนมาเลเซีย ปัญหาโรคระบาดที่พบ ได้แก่ โรคชิคุนกุนยา และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

แนวโน้มของปัญหาชายแดน

ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของแต่ละประเทศมีส่วนสัมพันธ์อย่างยิ่ง กับปัญหาชายแดน เพราะบริบทที่เปลี่ยนแปลงย่อมทำให้เกิดปัญหาที่เปลี่ยนแปลง กระบวนทัศน์ของการพัฒนาที่มุ่งสู่ความเจริญเติบโตและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดความ

ต้องการทรัพยากรเพื่อใช้เป็นปัจจัยพื้นฐานทางการผลิต ดังนั้น การแข่งขัน การแลกเปลี่ยน การแบ่งปันและความร่วมมือจึงเป็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่จะเกิดขึ้นต่อไป อย่างไรก็ตาม การประเมินแนวโน้มของปัญหาชายแดนที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตจะเป็นหนทางหนึ่งในการหาแนวทางป้องกันปัญหาล่วงหน้าเพื่อมิให้ความสัมพันธ์อันดีกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศ การศึกษาในครั้งนี้ สามารถประเมินแนวโน้มของปัญหาชายแดนได้ ดังนี้

1) ปัญหาความขัดแย้งเรื่องเส้นเขตแดน ในปัจจุบันไทยและประเทศเพื่อนบ้านทั้งสี่ประเทศยังคงมีปัญหาเส้นเขตแดนอยู่เป็นจำนวนมาก และปะทุขึ้นแล้วในเขตแดนไทย-กัมพูชา บริเวณปราสาทเขาพระวิหาร และมีแนวโน้มสูงขึ้น คาดว่าต้นตอของปัญหาคือการที่รัฐบาลกัมพูชามีนโยบายสนับสนุนให้ทหารกัมพูชาและครอบครัวตั้งถิ่นฐานและทำมาหากินในระยะประชิดชายแดนไทย เพื่อการอ้างสิทธิความเป็นชุมชนเหนือดินแดนดังกล่าวซึ่งยังไม่มีพรมแดนชัดเจนเรื่องเส้นเขตแดน

นอกจากนี้ ในเขตชายแดนไทย-พม่า ถึงแม้จะไม่มีปัญหาความรุนแรงเรื่องเส้นเขตแดนทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่ารัฐบาลพม่ายังคงมีปัญหภายในประเทศอื่นๆ เช่น ปัญหากองกำลังชนกลุ่มน้อย ปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาการเมือง เป็นต้น แต่หากพม่าสามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นภายหลังกระบวนการเลือกตั้งภายในประเทศในปี 2553 พม่าอาจจะให้ความสนใจในเรื่องปัญหาเส้นเขตแดนมากขึ้น เพราะดินแดนในเขตชายแดนไทย-พม่า เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร

2) ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรด้านพลังงาน ความต้องการพลังงานเพื่อใช้ในการพัฒนาของ

แต่ละประเทศนับวันจะมีเพิ่มมากขึ้นในขณะที่ทรัพยากรด้านพลังงานมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะพลังงานที่ได้จากฟอสซิล ได้แก่ ถ่านหิน น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ สำหรับประเทศไทยถึงแม้จะมีการใช้พลังงานน้ำในการผลิตกระแสไฟฟ้าแต่ก็ยังไม่สามารถผลิตได้เต็มกำลังเพราะการใช้พลังงานน้ำมีส่วนเกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรและปัญหาภัยแล้ง ส่งผลให้ไทยต้องพึ่งพาพลังงานจากประเทศเพื่อนบ้าน ปัจจุบันประเทศไทยซื้อไฟจากประเทศลาวคิดเป็นมูลค่าประมาณ 40,000 ล้านบาทต่อปีจากโครงการเขื่อน 4 แห่ง มีกำลังการผลิตประมาณ 620 เมกะวัตต์ หากความต้องการไฟเพิ่มขึ้นและไทยต้องซื้อไฟเพิ่มขึ้นตามบันทึกความเข้าใจ (MOU) ที่มีต่อกันถึง 5,000 เมกะวัตต์ ไทยจะต้องเสียดุลการค้าเป็นจำนวนมากขึ้นด้วย รวมทั้งต้องพึ่งพาพลังงานจากต่างชาติมากขึ้น อีกทางเลือกหนึ่งของพลังงานคือ ก๊าซธรรมชาติ แม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยจะมีแหล่งก๊าซธรรมชาติเป็นของตนเอง แต่ก็ยังไม่เพียงพอ ทำให้ไทยต้องสั่งซื้อก๊าซธรรมชาติจำนวนหนึ่งจากพม่า อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีการสำรวจพบก๊าซธรรมชาติแห่งใหม่ในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเลระหว่างไทย-กัมพูชา บริเวณ จ.ตราด และสิ่งนี้อาจเป็นประเด็นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์อันเกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรด้านพลังงานระหว่างไทย-กัมพูชาอีกประเด็นหนึ่งหากไม่สามารถทำความตกลงกันได้

3) ปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา การพัฒนาพื้นที่ชายแดนของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว และกัมพูชา ให้เป็นเขตเศรษฐกิจที่มีสถานบริการและบ่อนกาสิโนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวของไทยเข้าไปใช้บริการ น่าจะก่อให้เกิดปัญหาที่เป็นผลกระทบต่อไทยด้านสังคมจิตวิทยามากขึ้น โดยเฉพาะชายแดนประเทศลาว ฝั่งตรงข้าม อ.เชียงแสน

จ.เชียงราย มีการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยกลุ่มทุนจากประเทศจีนคือ บริษัท ดอกบัวคำ ได้ขอเช่าพื้นที่จากรัฐบาลลาว เป็นเวลา 75 ปี จัดทำเป็นโครงการเศรษฐกิจพิเศษบ้านต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว โดยมีการเปิดกาสิโน โรงแรม สนามกอล์ฟ 36 หลุม และศูนย์บันเทิงครบวงจร ขณะนี้ดำเนินการก่อสร้างไปแล้วประมาณ 30% และได้เริ่มเปิดอย่างเป็นทางการในวันที่ 9 ก.ย. 2552

4) ปัญหาด้านการค้าชายแดน การกำหนดยุทธศาสตร์การค้าชายแดนมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการค้าชายแดนให้ขยายตัวมากขึ้น ปัจจุบันประเทศเพื่อนบ้านของไทยทั้ง 4 ประเทศมียุทธศาสตร์การพัฒนาชายแดนให้มีศักยภาพทางเศรษฐกิจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและนักลงทุนเข้ามาทำการค้าชายแดนเพิ่มมากขึ้น นอกจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจของประเทศลาวและกัมพูชาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ประเทศพม่าก็มีการพัฒนาเขตเศรษฐกิจตามแนวชายแดนหลายแห่งทั้งชายแดนไทยและจีน ในเขตตรงข้ามชายแดนไทยบริเวณ อ.แม่สอด จ.ตาก พม่ากำลังมีการก่อสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี ซึ่งมีความพร้อมในการขนส่งสินค้าและรองรับนักท่องเที่ยว คาดว่าการท่องเที่ยวนี้จะสามารถสร้างเม็ดเงินเข้าประเทศได้เป็นอย่างมาก และการพัฒนาของพม่าดังกล่าวจะทำให้ไทยเสียโอกาสในด้านการค้าชายแดนมากขึ้น

นอกจากนี้ ปัญหาการค้าชายแดนไทย ยังอาจประสบปัญหาการล่มสลายของธุรกิจการค้าชายแดนของชุมชนในท้องถิ่นอันเนื่องมาจากการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกของกลุ่มนายทุนข้ามชาติซึ่งเส้นหัวของเมืองชายแดนที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวประการหนึ่ง คือ วิธีการค้าชายแดนของชุมชนในท้องถิ่น ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนควรคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดต่อวิธีการค้าชายแดนของคนในท้องถิ่นด้วย

การบริหารจัดการชายแดน

“การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน” หมายถึง การดำเนินการอย่างมีบูรณาการกับทุกภาคส่วน เพื่อให้พื้นที่ชายแดนมีความสงบเรียบร้อย เจริญ มั่นคง ตลอดจนมีการเสริมสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้ เพราะการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาพื้นที่ชายแดนที่แท้จริงมิได้ขึ้นอยู่กับภาระของรัฐใดรัฐหนึ่งเท่านั้น แต่หมายถึงความสามารถของกันและกัน ในการที่จะรับมือกับปัญหาเหล่านั้น ดังนั้น หากพิจารณาการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนในภาพรวมของประเทศ จะสามารถแบ่งระดับในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนได้หลายระดับ ได้แก่ ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ระดับระหว่างประเทศ และระดับภูมิภาค อีกทั้งมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตลอดจนภาคประชาชน

การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนระดับระหว่างประเทศและระดับภูมิภาค เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์และแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการรักษาความมั่นคงของประเทศและภูมิภาคให้มีความเข้มแข็งในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกซึ่งมีทั้งความร่วมมือในระดับทวิภาคีและพหุภาคี

การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนระดับประเทศ ซึ่งมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ส่วนกลางหรือรัฐบาล มีหน้าที่กำหนดนโยบายและกำกับดูแลการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ ทั้งพลเรือน ตำรวจ และทหาร ตลอดจนมีอำนาจรัฐเป็นเครื่องมือการดำเนินงาน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการบริหาร

จัดการพื้นที่ชายแดนระดับประเทศ รัฐบาลมีกลไกสำคัญในการดำเนินงาน 3 ประการ ได้แก่ นโยบายแห่งรัฐ โครงสร้างการองค์กรและการบริหารจัดการ และอำนาจรัฐกับกฎหมายที่บังคับใช้ตามแนวชายแดน

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลไทยในหลายยุคหลายสมัยนับจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนของไทยได้เปลี่ยนแนวทางจากการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนเชิงความมั่นคง (Hard Border Management) หรือการมองพื้นที่ชายแดนว่าเป็นปัญหา มาเป็นการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนเชิงเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น (Soft Border Management) หรือการมองพื้นที่ชายแดนเป็นโอกาส ซึ่งในกระแสสังคมปัจจุบันเป็นสังคมโลกาภิวัตน์อันไม่อาจปิดกั้นการสื่อสารสัมพันธ์ของผู้คนและข้อมูลข่าวสารได้อีกต่อไป การเปิดแนวชายแดนในมิติดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความร่วมมือและเป็นการกระชับความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านของไทยบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันถึงแม้ว่าจะเป็ผลประโยชน์ที่ไม่เท่ากัน อย่างไรก็ตาม แนวนโยบายการต่างประเทศและท่าทีของรัฐบาลแต่ละสมัย มีผลอย่างยิ่งต่อความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน

ในส่วนของโครงสร้างองค์กรในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนซึ่งประกอบด้วยส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมากมาย ตั้งแต่ระดับระหว่างประเทศ ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น อย่างครบถ้วน การมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ทั้งภาครัฐและเอกชน ย่อมนำมาซึ่งการทำงานที่ต้องมีการประสานงาน มีความร่วมมือ รวมถึงมีความซ้ำซ้อนในการทำงานเช่นกัน การทำงานของหน่วยงานต่างๆ จึงต้องมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ให้

ชัดเจนและเป็นไปในทิศทางเดียวกับนโยบายแห่งรัฐเพื่อให้อำนาจรัฐมีผลในการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

ขณะเดียวกัน อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐกับการบังคับใช้กฎหมายตามแนวชายแดนจำเป็นต้องมีขอบเขตของอำนาจที่ชัดเจน ซึ่งกฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะกำหนดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจหน้าที่ที่มากน้อยเพียงใด ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายตามแนวชายแดนส่วนหนึ่งเกิดจากการละเลยและการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ กฎหมายที่บังคับใช้บางอย่างไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปัญหา ตลอดจนการมีหน้าที่กว้างขวางในการรักษาความมั่นคงชายแดนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงแต่ไม่มีอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างแท้จริง

ส่วนการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนระดับท้องถิ่น การปฏิบัติของหน่วยงานในระดับท้องถิ่นทุกภาคส่วนจะต้องผสมผสานแนวทางการบริหารจัดการทั้งสองแนวทางให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาในพื้นที่บนพื้นฐานของผลประโยชน์แห่งรัฐ หน่วยงานในระดับท้องถิ่นสำหรับการศึกษาคั้งนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ฝ่ายความมั่นคง ทหาร ตำรวจ 2) ฝ่ายพลเรือน 3) ภาคเอกชน โดยมีการดำเนินงานในสามด้าน ได้แก่ ด้านความมั่นคง เศรษฐกิจสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ผลการบริหารจัดการชายแดนของไทยที่ผ่านมายังไม่สามารถดำเนินการอย่างมีบูรณาการเพื่อให้พื้นที่ชายแดนมีความสงบเรียบร้อย เจริญมั่นคง ตลอดจนมีการเสริมสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากปัญหาต่างๆ ตามแนวชายแดนที่เพิ่มมากขึ้นทั้งในเชิงความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกดังนี้

ปัจจัยภายในที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน

1. นโยบาย และยุทธศาสตร์

การมีนโยบายที่ชัดเจนนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่การไม่มีนโยบายที่ชัดเจนโดยปล่อยให้สถานการณ์พาไปจะทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการดำเนินงานว่าเป้าหมายสุดท้ายคืออะไร อย่างไรก็ตาม นโยบายที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ คือการมียุทธศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนมีแนวทางในการปฏิบัติอย่างชัดเจน ปัจจุบัน ประเทศเพื่อนบ้านของไทย ทั้งพม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย ให้ความสำคัญในการดำเนินยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชายแดน เช่น การตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเมียวดีของพม่า ตรงข้ามชายแดน อ.แม่สอด จ.ตาก เขตเศรษฐกิจพิเศษบ้านต้นผึ้งของลาว ตรงข้ามชายแดน อ. เชียงแสน จ.เชียงราย ศูนย์รวมแหล่งท่องเที่ยวและสถานบริการของกัมพูชา ตรงข้ามชายแดนไทยที่ จ.สระแก้ว จ.จันทบุรี และ จ.ตราด และการสร้างศูนย์การค้าสินค้าปลอดภาษีตรงข้ามด้านชายแดนไทยของมาเลเซีย ที่ จ.สงขลา และ จ.นราธิวาส ดังนั้น การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนของไทยจึงควรต้องมียุทธศาสตร์เชิงรุกและเชิงรับกับปัญหาชายแดนที่จะตามมา โดยให้ถือเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ต่อเนื่องในระยะยาว แต่ปัญหาของประเทศไทยคือ บรรยากาศทางการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการบริหารประเทศอันเนื่องจากการเปลี่ยนรัฐบาลทางการเมืองและความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ

ดังนั้น การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ชายแดน จึงควรต้องมีการกำหนดอย่างชัดเจน และให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องรวมถึงนโยบายในด้านการต่างประเทศที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในประเทศของประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะพม่า เนื่องจากเป็นประเด็นอ่อนไหวซึ่งจะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

2. ความเข้มแข็งของอำนาจรัฐ

กลไกในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนให้เกิดผลเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพได้นั้น ขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจรัฐอันประกอบด้วยบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่รัฐจากส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีกฎหมายเป็นเครื่องมือในการใช้อำนาจรัฐ และมีอุปกรณ์/เทคโนโลยีต่างๆ เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานให้สัมฤทธิ์ผล

อย่างไรก็ตาม ปัญหาความเข้มแข็งของอำนาจรัฐก็อาจเกิดขึ้นจากสาเหตุต่างๆ ดังนี้

ประการแรก บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่รัฐจากส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หลายหน่วยงานมีการโยกย้ายหมุนเวียนเจ้าหน้าที่ตามวงรอบการปรับเปลี่ยนตำแหน่งประจำปี ทำให้เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนขาดประสบการณ์และความชำนาญการ อีกทั้งทำให้การปฏิบัติงานบางอย่างขาดความต่อเนื่อง แตกต่างจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐของประเทศเพื่อนบ้านต่างๆ ทั้งพม่า ลาว และกัมพูชาซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่องทำให้เข้าใจสถานการณ์ในพื้นที่ทั้งสองฝั่งได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ การหมุนเวียนเจ้าหน้าที่ของไทยยังทำให้การพัฒนาสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ทั้งสองประเทศไม่สามารถทำได้อย่างลึกซึ้งเพราะขึ้นอยู่กับช่วงเวลาของการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งไม่นานนัก ปัญหาอีกประการหนึ่งด้านเจ้าหน้าที่รัฐคือ การขาดแคลนบุคลากรในบางหน่วยงาน เช่น สำนักงาน

ประสานงานชายแดน (สน.ปทก) ซึ่งมีเจ้าหน้าที่จำนวนน้อยและมีการหมุนเวียนกำลังพลบ่อย ทำให้ประสบปัญหาในการดูแลรับผิดชอบพื้นที่ชายแดน ซึ่งมีระยะทางยาว

ประการที่สอง ปัญหาในด้านการบังคับใช้กฎหมายซึ่งมีสามลักษณะ คือ การไม่สามารถใช้กฎหมายได้อย่างจริงจัง กฎหมายไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริง และการละเลยการใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างมีผลประโยชน์หรือการทุจริตคอร์รัปชัน การไม่สามารถใช้กฎหมายได้อย่างจริงจังซึ่งเป็นปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายในลักษณะแรกนั้น มักเกิดจากการใช้กฎหมายอย่างจริงจังส่งผลกระทบต่อปัญหาในด้านเศรษฐกิจและสิทธิมนุษยชน เช่น ปัญหาแรงงานต่างด้าว การจับกุมผู้ประกอบการที่มีการจ้างแรงงานผิดกฎหมายหรือไม่มีการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวอย่างถูกต้อง ส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจที่จำเป็นต้องจ้างแรงงานต่างด้าวจำนวนมากแต่ไม่สามารถขึ้นทะเบียนได้ทั้งหมด เพราะแรงงานต่างด้าวมีการย้ายงานบ่อย อีกทั้งมีต้นทุนในการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวต่อหัวค่อนข้างสูง ทำให้เกิดปัญหากฎหมายไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริง นอกจากนี้ ความต้องการแรงงานต่างด้าวยังเป็นผลประโยชน์จูงใจให้เจ้าหน้าที่รัฐมีการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ปัญหาแรงงานต่างด้าวยิ่งรุนแรงมากขึ้น

ประการที่สาม ปัญหาด้านความพร้อมของเครื่องมือ อุปกรณ์และเทคโนโลยีสำหรับการปฏิบัติงานชายแดน การตรวจการชายแดนเพื่อป้องกันการข้ามแดนโดยผิดกฎหมายของบุคคลและสิ่งของต่างๆ นั้น เครื่องมือ อุปกรณ์และเทคโนโลยีในการตรวจการชายแดนมีความจำเป็นเป็นอย่างมาก สำหรับการป้องกันบุคคลข้ามแดน

โดยผิดกฎหมายในช่องทางข้ามแดนที่ถูกต้อง สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการตรวจสอบบุคคลของด่านตรวจคนเข้าเมืองในแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน ทำให้การเชื่อมต่อข้อมูลยังมีความล่าช้าและในปัจจุบันการปลอมแปลงเอกสารการเดินทางมีหลายรูปแบบและสามารถทำได้ อย่างแนบเนียนจึงจำเป็นต้องมีระบบการตรวจสอบและเทคโนโลยีในการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ และเป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศ เช่นเดียวกับการตรวจสอบสิ่งของซึ่งรับผิดชอบโดยด่านศุลกากร มูลค่าของสินค้าที่ผ่านแดนในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการตรวจสอบ ด้านศุลกากรที่มีมูลค่าสูงจะมีเทคโนโลยีในการตรวจสอบสินค้าที่สะดวกและมีประสิทธิภาพ มากกว่าด่านศุลกากรที่มีมูลค่าการค้าต่ำ

อย่างไรก็ตาม การข้ามแดนที่ผิดกฎหมายมักเกิดขึ้นตามช่องทางธรรมชาติ ทั้งทางน้ำและทางบกเพื่อเข้ามาสู่พื้นที่ตอนในอันเป็นความรับผิดชอบหลักของเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจ กล่าวได้ว่า อุปกรณ์เครื่องมือที่มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการตรวจสอบและเฝ้าระวัง การกระทำผิดต่างๆ ยังมีไม่มากนัก เช่น เรดาร์ สำหรับการตรวจการทางน้ำ กล้องส่องกลางคืน และเทคโนโลยีช่วยตรวจสอบสารเสพติด เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนของทุกภาคส่วน

การมีส่วนร่วมเป็นหลักการในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนอย่างไปในทิศทางเดียวกัน การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนในระดับมหภาคของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ประกอบด้วยส่วนราชการทุกภาคส่วน ทั้งพลเรือน ตำรวจ และทหาร ส่วนในระดับจังหวัด จะมีภาค

ประชาชนเข้ามาร่วมเป็นภาคีบูรณาการพันธกิจด้านความมั่นคง อย่างไรก็ตาม บทบาทในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนยังคงเป็นความรับผิดชอบหลักของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะด้านความมั่นคง ดังนั้น ในทางปฏิบัติ บทบาทของภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน จึงแทบจะไม่มีบทบาท ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนอย่างแท้จริง ขาดการกำหนดยุทธศาสตร์ และแก้ไขปัญหาตามแนวชายแดนร่วมกัน ทำให้เกิดความคิดที่แตกต่าง โดยต่างฝ่ายต่างมีจุดยืนของตนเอง ดังเช่น กรณีการแก้ปัญหาแรงงานต่างด้าวซึ่งถือเป็นปัญหาที่เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงจะต้องปฏิบัติงานอย่างเข้มงวดจริงจัง แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนในการควบคุมและป้องกันการไหลบ่าของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายซึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปัญหาด้านความมั่นคง แต่ในทางปฏิบัติ การปฏิบัติงานอย่างเข้มงวดจริงจังของเจ้าหน้าที่มักจะได้รับกรรโชกเรียนและต่อต้านจากผู้เสียผลประโยชน์ซึ่งมีจุดยืนและแนวทางที่แตกต่างกัน ดังนั้นการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนให้เกิดความสมดุลในเชิงความมั่นคงและในเชิงเศรษฐกิจสังคม จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและการบูรณาการจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีการทำงานใกล้ชิดกันมากขึ้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานของผลประโยชน์ชาติเป็นหลัก

ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน

1. สถานการณ์ต่างประเทศ

ปัญหาชายแดนหรือความไม่สงบเรียบร้อยตามแนวชายแดน บางครั้งมิได้เกิดจากปัจจัยภายในประเทศ แต่เกิดจากปัจจัยภายนอกประเทศ

กล่าวคือ สถานการณ์ในประเทศเพื่อนบ้านสามารถส่งผลกระทบต่อปัญหาชายแดนได้เช่นกันในอดีตที่ผ่านมา สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศพม่าที่มีการกวาดล้างกองกำลังชนกลุ่มน้อย เช่น กลุ่มว้า กลุ่มกะเหรี่ยง DKBA กลุ่มกะเหรี่ยง KNU ได้ส่งผลกระทบต่อชายแดนไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการหนีภัยการสู้รบของชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนพม่าเข้ามาในประเทศไทย ปัญหาการยิงอาวุธตกเข้ามาในเขตแดนไทย การปิดด่านชายแดนไทย-พม่า เพื่อกีดกันกองกำลังชนกลุ่มน้อย (กกล.ชนกลุ่มน้อย) ที่มีอิทธิพลในพื้นที่ชายแดนนั้น ๆ รวมถึงปัญหาผลกระทบทางอ้อม คือ การลักลอบค้ายาเสพติดของกกล.ชนกลุ่มน้อยเพื่อใช้เป็นเงินทุนในการต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า หรือในกรณีของการเมืองในกัมพูชา มีการสร้างกระแสชาตินิยมในเรื่องอธิปไตยเหนือดินแดนที่ยังเป็นกรณีพิพาทกับไทย เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของรัฐบาลและการได้รับการสนับสนุนจากประชาชนกัมพูชา ซึ่งจะมีผลต่อการเลือกตั้งและบทบาททางการเมืองของรัฐบาลในสมัยต่อไป

ดังนั้นแนวโน้มของสถานการณ์ด้านความมั่นคงตามแนวชายแดน จึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านเป็นสำคัญประการหนึ่ง

2. ความเป็นปึกแผ่นเข้มแข็งของประเทศเพื่อนบ้าน สืบเนื่องจากสถานการณ์ต่างประเทศ ความเป็นปึกแผ่นเข้มแข็งของประเทศเพื่อนบ้านอาจนำมาซึ่งสถานการณ์ความขัดแย้งตามแนวชายแดนในเรื่องเส้นเขตแดน ซึ่งเป็นปัญหาที่รอคอยการปะทุขึ้นอีกครั้ง ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ไทยและกัมพูชาเริ่มมีปัญหาเรื่องเส้นเขตแดน ความเป็นปึกแผ่นเข้มแข็งของรัฐบาลกัมพูชาน่าจะเป็น

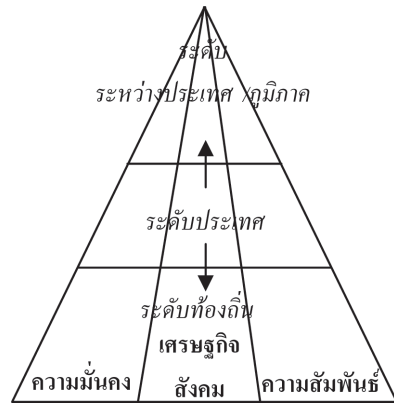
ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลกัมพูชาไม่ต้องกังวลกับการแก้ปัญหาการเมืองภายในประเทศ อีกทั้งยังเป็นการสร้างกระแสชาตินิยมเพื่อให้รัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากขึ้น จากกรณีดังกล่าว เหตุการณ์เช่นนี้อาจเกิดขึ้นได้แบบเดียวกับประเทศพม่า ปัจจุบัน ปัญหาเรื่องเส้นเขตแดนระหว่างไทยและพม่ายังไม่ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นความขัดแย้งระหว่างประเทศ เพราะพม่ายังคงมีปัญหาการเมืองภายในประเทศที่ต้องแก้ แต่ภายหลังการเลือกตั้งของพม่าในปี 2553 และพม่ามีรัฐบาลที่เข้มแข็งแล้ว ไม่มีปัญหากองกำลังชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนอีกต่อไป พม่าอาจหันมาให้ความสนใจในเรื่องเส้นเขตแดนได้เช่นกัน

3. ความต้องการแหล่งทรัพยากรธรรมชาติด้านพลังงาน ปัจจุบันแนวโน้มความต้องการพลังงานมีเพิ่มมากขึ้นตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น การแสวงหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติด้านพลังงานจากภายในก็เพื่อลดการพึ่งพาพลังงานจากภายนอกประเทศซึ่งต้องนำเข้ามูลค่ามหาศาล ปัญหาพื้นที่ทับซ้อนทางทะเลระหว่างไทย-กัมพูชา ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติด้านพลังงานยังไม่มีมติความคืบหน้าในการเจรจา ระหว่างทั้งสองประเทศเนื่องจากการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างสองฝ่ายยังไม่ลงตัว ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาซึ่งมีพื้นฐานไม่ค่อยดีนัก ความขัดแย้งระหว่างกันส่วนใหญ่แล้วเกี่ยวข้องกับปัญหาเขตแดนและปัญหาการเมืองภายในของกัมพูชา ดังนั้นปัญหาเรื่องพื้นที่ทับซ้อนทางทะเลระหว่างไทย-กัมพูชา จึงอาจเป็นประเด็นของความขัดแย้งได้ในอนาคต เช่นเดียวกับปัญหาเรื่องเส้นเขตแดนด้านปราสาทพระวิหาร

การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนอย่างมี คุณภาพ

ปัจจุบันบทบาทของเมืองชายแดนได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตซึ่งเคยเป็นเมืองหน้าด่านคอยเฝ้าระวังและต่อต้านการเข้ามาของข้าศึกศัตรูได้กลายเป็นเสมือนประตูการค้าและการท่องเที่ยวทำให้แนวทางในการบริหารจัดการเมืองชายแดนได้ปรับเปลี่ยนไปเช่นเดียวกัน จากการดูแลชายแดนด้านความมั่นคงมาสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า การปิดด่านชายแดนเพื่อความมั่นคงได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนและส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าด้านความมั่นคงจะมีความสำคัญลดน้อยลงไป ในทางตรงข้าม กลับมีความสำคัญมากขึ้นอันเนื่องจากปัญหาชายแดนได้มีการพัฒนามากขึ้นตามระดับ การพัฒนา เปรียบดังเงาของการพัฒนานั่นเอง

จากสภาพปัญหาชายแดนที่ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบันและแนวโน้มของปัญหาชายแดนที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น ทำให้เห็นได้ว่ากระบวนการจัดการกับปัญหานั้นมีความเกี่ยวโยงกันในทุกระดับและทุกมิติ ทั้งในระดับของการบริหารจัดการซึ่งแบ่งออกเป็นระดับระหว่างประเทศ/ภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น และมีทิศทางการบริหารจัดการ คือ ด้านความมั่นคง เศรษฐกิจสังคม และความสัมพันธระหว่างประเทศ ทั้งนี้กระบวนการบริหารจัดการควรจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ดังรูปต่อไปนี้

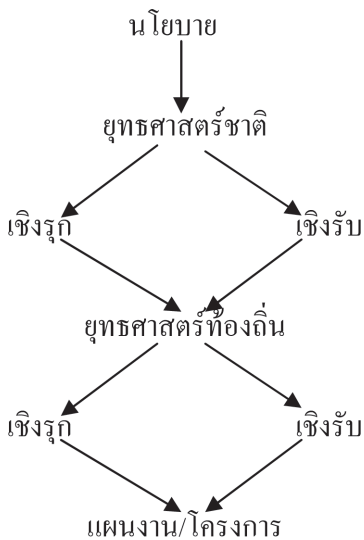

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนอย่างมีคุณภาพ

การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนอย่างมีคุณภาพ หมายถึง การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานทั้งสามด้าน คือ ด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธระหว่างประเทศ โดยมีการดำเนินงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นแกนกลางภายใต้สมมติฐานว่าเป้าหมายทางเศรษฐกิจเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ มีความร่วมมือกันในการแก้ปัญหาต่างๆ ตามแนวชายแดนอันจะก่อให้เกิดความมั่นคงของประเทศต่อไป รัฐบาลซึ่งเป็นหน่วยในการบริหารจัดการในระดับประเทศ จะต้องกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนและมีการสานต่อนโยบายไปสู่การปฏิบัติทั้งในระดับระหว่างประเทศและระดับภูมิภาคอย่างเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

**การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนอย่างมี
คุณภาพภายในประเทศ**

รัฐบาลซึ่งเป็นหน่วยงานในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและกำกับดูแลให้มีการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในมิติด้านความมั่นคง เศรษฐกิจสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งมีขั้นตอนของการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ดังรูปต่อไปนี้

ภาพที่ 2 การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ

ในขั้นตอนของการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จะต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ท้องถิ่นในเชิงรุกและเชิงรับก่อนที่จะแปลงจากยุทธศาสตร์มาเป็นแผนงานโครงการต่างๆ ทั้งนี้ การกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับท้องถิ่นหรือในระดับจังหวัดอาจมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่และประเทศเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตาม มีแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์เชิงรุกและเชิงรับขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน ดังนี้

ยุทธศาสตร์เชิงรุก

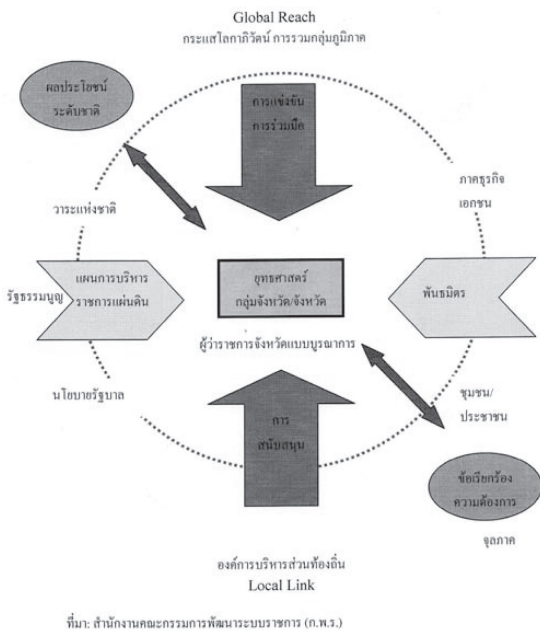
1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเชื่อมต่อบริเวณการเดินทางและการขนส่งของเมืองชายแดน
2. มีระบบการอำนวยความสะดวกและรัดกุม และพัฒนาไปสู่ระบบการทำงานร่วมกันของสองประเทศ
3. ส่งเสริมพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนชายแดน ให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม
4. สร้างระบบธรรมาภิบาลในระบบราชการอย่างเข้มงวดและจริงจัง
5. เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน

ยุทธศาสตร์เชิงรับ

1. มีมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปัญหา
2. มีระบบการเฝ้าตรวจการข้ามแดนของบุคคลและสิ่งของที่ทันสมัยทั้ง hardware และ software

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนอย่างมีคุณภาพภายในประเทศ คือ การจัดโครงสร้างคณะกรรมการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนที่เป็นเอกภาพ อันประกอบด้วยหน่วยงานจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และประชาชนที่เป็นเอกภาพทั้งในความคิดและการกระทำจะทำให้การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนไม่มีปัญหาในเรื่องต่างแนวคิด ต่างแนวทาง อย่างไรก็ตาม รูปแบบดังกล่าวได้ถูกกำหนดไว้แล้ว ซึ่งจะเห็นได้จากแนวทางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด/จังหวัด ดังภาพที่ 3 แต่ในทาง

ปฏิบัติ การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนส่วนใหญ่ ได้ให้ความสำคัญด้านความมั่นคงเป็นสำคัญ ขณะที่ภาคธุรกิจเอกชนยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะการเจริญเติบโตของพื้นที่ชายแดนบางแห่งขาดการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการรองรับการเจริญเติบโต ตลอดจนการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างครอบคลุม ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง

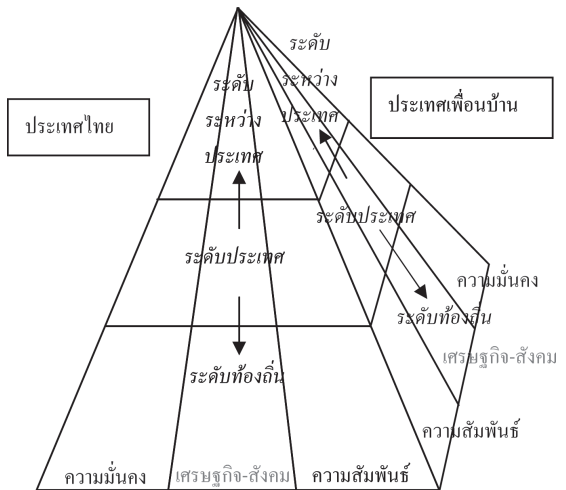

ภาพที่ 3 แนวทางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด/จังหวัด

การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนอย่างมีดุลยภาพระหว่างประเทศ

ในโลกแห่งการพัฒนาภายใต้ระบอบทุนนิยมประเทศกำลังพัฒนาจำเป็นต้องเร่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนและเพื่อให้สามารถยืนอยู่บนเวทีการแข่งขันทางการค้าโลกได้อย่างมั่นคง ดังนั้น

ทุกประเทศจึงมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่การมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น แม้แต่ประเทศพม่าซึ่งปิดประเทศมานานก็ยังไม่สามารถต้านทานต่อกระแสทุนนิยม พม่าได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนและดำเนินความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศต่างๆ มากขึ้นโดยเฉพาะไทย จีน และอินเดีย นอกจากนี้ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ประเทศต่างๆ จำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความแข็งแกร่งและเป็นพลังต่อรองกับประเทศมหาอำนาจ มิติด้านเศรษฐกิจจึงเป็นประเด็นของการเชื่อมโยงและผูกพันให้ประเทศต่างๆ หันหน้าเข้าหากันภายใต้ผลประโยชน์ร่วมกัน

ภาพที่ 4 รูปแบบการจัดการพื้นที่ชายแดนอย่างมีดุลยภาพระหว่างประเทศ

การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนอย่างมีดุลยภาพระหว่างประเทศเป็นการผสมผสานเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกับเศรษฐกิจชายแดนโดยใช้ความร่วมมือในระดับทวิภาคีและพหุภาคีเป็นกลไกสำคัญ ดังโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาค เช่น

1. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี เจ้าพระยา แม่โขง (Ayeyawade-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy- ACMECS)

2. โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ (Economic Quadrangle)

3. โครงการหกเหลี่ยมเศรษฐกิจหรือที่เรียกว่า ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregional - GMS)

4. กรอบความร่วมมือสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle Project- IMTGT)

นอกจากนี้ ยังจะนำมาซึ่งความสัมพันธ์ในด้านอื่น ๆ รวมถึงความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาเส้นเขตแดน ดังตัวอย่างการแก้ปัญหาพื้นที่ทับซ้อนทางทะเลระหว่างไทย-มาเลเซีย สามารถสำเร็จลงได้ด้วยการศึกษาแนวทางการแบ่งเขตไว้ชั่วคราว แล้วหันมาใช้แนวทางการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน

ในด้านการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศ หรือระหว่างรัฐต่อรัฐ สามารถจำแนกโครงสร้างการบริหารจัดการระหว่างประเทศ ได้สองระดับ คือ หน่วยงานระหว่างประเทศ เช่น กระทรวงการต่างประเทศหรือคณะกรรมการระหว่างประเทศ และหน่วยงานระดับท้องถิ่น ได้แก่ จังหวัดชายแดน การดำเนินการของหน่วยงานระหว่างประเทศในโครงการความร่วมมือต่าง ๆ สมควรต้องดำเนินการตามกรอบรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2550 มาตรา 190 เนื่องจากเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง จำเป็นต้องได้รับการเห็นชอบจากรัฐสภา ดังความตอนหนึ่งของกฎหมายระบุว่า

“หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้เป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศ อย่างมีนัยสำคัญ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้ รัฐสภาจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องดังกล่าว”

อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวนี้ อาจเป็นข้อจำกัดสำหรับหน่วยงานในระดับท้องถิ่นในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศเพื่อนบ้าน เพราะการจัดทำข้อตกลงหรือบันทึกความเข้าใจ (MOU) กับประเทศใดจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาเช่นเดียวกัน ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวจะทำให้เกิดความยุ่งยากและล่าช้า ทำให้หน่วยงานในระดับจังหวัดหรือระดับท้องถิ่นขาดแรงจูงใจที่จะริเริ่มโครงการต่าง ๆ ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ควรจะมีอำนาจการตัดสินใจในการดำเนินการควบคู่กันไปด้วยตามความเหมาะสม

ปัจจุบัน ปัญหาพื้นที่ชายแดนไทยส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น ปัญหาเส้นเขตแดน ปัญหายาเสพติด ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าว การบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนที่มุ่งเน้นเรื่องความมั่นคงซึ่งเป็นการคอยแก้ปัญหาที่นั้น ไม่อาจหวังผลได้มากนัก เพราะปัญหายังคงมีมากขึ้น แต่หากใช้แนวทางการพัฒนาระหว่างประเทศร่วมกัน โดยใช้การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมเป็นแกนกลางตามรูปแบบของการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนอย่างมี

ดุลยภาพระหว่างประเทศ จะสามารถช่วยสกัด
กันปัญหาต่างๆ ได้มากขึ้น ดังเช่น ปัญหาความ
ขัดแย้งระหว่างไทย-กัมพูชาในกรณีปัญหาเส้น
เขตแดนบริเวณปราสาทพระวิหารซึ่งยังไม่สามารถ
หาข้อตกลงได้โดยง่าย การแก้ปัญหาดังกล่าวจึง
ควรใช้มิติด้านเศรษฐกิจมาเป็นช่องทางในการเจรจา
เพื่อประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองประเทศเป็นการ
ดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเจ้าหน้าที่ฝ่าย
ความมั่นคงในท้องถิ่นว่า

“ทำไมเราไม่ใช้วิกฤตให้เป็นโอกาส ในเมื่อ
เราตั้งจุดผ่านแดนถาวรไม่ได้แต่เขมรเขาทำได้
ก็ถอยคนละก้าว ทำเป็นสัญญาภาคตรงนี้ทำเป็น
เมืองค้าขายกันมันจะเจริญ รับรองตรงนี้อีก 10 ปี
เขตแดนก็ยังไม่แน่นอน ด้านก็ยังเป็นอย่างนี้จะ
สร้างให้ดีก็สร้างไม่ได้ คณะกรรมการปักปัน
เขตแดนเขามีข้อตกลงร่วมกัน อย่างเขาสร้างคา
สิโน เขาก็มีความเจริญ” (สัมภาษณ์ ตม.กาบเชิง
จ.สุรินทร์ วันที่ 23 ก.ค. 52)

ทั้งนี้ นอกจากการบริหารจัดการชายแดน
อย่างมีดุลยภาพแล้ว การบริหารจัดการพื้นที่
ชายแดนจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด
ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและปัจจัย
ภายนอก คือ นโยบายและยุทธศาสตร์ ความ
เข้มแข็งของอำนาจรัฐ การมีส่วนร่วมของทุกภาค
ส่วน สถานการณ์ต่างประเทศ ความเป็นปึกแผ่น
เข้มแข็งของประเทศเพื่อนบ้าน และความต้องการ
แหล่งทรัพยากรด้านพลังงาน ดังกล่าวแล้วข้างต้น

บรรณานุกรม

- การต่างประเทศ. กระทรวง. ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบ
เกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดน
ไทย-กัมพูชา กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน), 2552.
- ขจิต จิตเสวี. อาณาบริเวณชายแดนไทย. เอกสารอัดสำเนา
ในการประชุมสัมมนาการข่าวทหารบกเรื่อง ปัญหา
ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน : แนวทางสร้าง
ความร่วมมือที่ยั่งยืน วันที่ 25 มี.ค. 2552.
- ขวัญวัน บัวแดง. “พัฒนาการความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ใน
พื้นที่พรมแดนแม่น้ำเมย.” ใน อำนวย พื้นที่ และ
อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมืองวัฒนธรรมของรัฐ
ชาติในสังคมไทย, กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร, 2552.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ท่องตะเข็บแดนสยาม การสำรวจแนว
พรมแดนไทย-พม่า-ลาว-กัมพูชา. กรุงเทพฯ : สำนัก
พิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- ธนา ยศตระกูล, อาชญากรรมข้ามแดน, จุลสารความมั่นคง
ศึกษา ฉบับที่ 48, กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย, 2551.
- บุรพา, มหาวิทยาลัย. ศูนย์อินโดจีนศึกษา วิทยาลัยการ
บริหารรัฐกิจ. ข้อมูลพื้นฐานสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว. มปป.
- เพ็ญศรี ด้ก. การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย.
กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2542.
- มหาดไทย, กระทรวง. กรมการปกครอง. เอกสารประกอบการ
บรรยายสรุปพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่หละอ.ท่าสองยาง
ต.ตาก, มปป.
- ศุภมิตร ปิติพัฒน์. “การบริหารจัดการชายแดนในความ
สัมพันธ์ระหว่างประเทศ.” การบริหารจัดการชายแดน.
จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 53, 2552.
- สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. โครงการศึกษาวิจัย
พื้นที่เศรษฐกิจเชิงลึกของประเทศบนแนวเขตตะนาวศรี
ฝั่งทะเลอันดามันประเทศพม่า, 2552.
- สุพจี นิลอุบล. พลังงานข้ามแดน จุลสารความมั่นคงศึกษา
ฉบับที่ 54, กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
วิจัย, 2552.
- สุรชาติ บำรุงสุข. ภูมิรัฐศาสตร์ของความมั่นคงไทย. จุลสาร
ความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 13, กรุงเทพฯ : สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.

หอการค้าอำเภอแม่สาย. หนังสือที่ระลึกพิธีเปิดที่ทำการอำเภอแม่สาย เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2551.

เอกสารประกอบการบรรยายสำหรับคณะ ขว.ทบ. ของหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 4, 25 มิ.ย. 2552.

เอกสารประกอบการบรรยายของกองกำลังบูรพา, 1 พ.ค. 2552.

เอกสารประกอบการบรรยายของกองกำลังสุรนารี, 23 ก.ค. 2552.

เอกสารประกอบการบรรยายของกองกำลังนเรศวร, 25 มิ.ย. 2552.

เอกสารประกอบการบรรยายของ ฉก.ร. 4, 25 มิ.ย. 2552.

เอกสารประกอบการบรรยายของ กอ.รมน.ภาค 4 (สย.1), 13 ส.ค. 2552.

เอกสารประกอบการบรรยายของ ฉก.ร. 25, 13 ส.ค. 2552.

เอกสารประกอบการบรรยายของกองกำลังผาเมือง, 16 ก.ย. 2552

เอกสารประกอบการบรรยายของ ฉก.ม. 3, 17 ก.ย. 2552.

เอกสารประกอบการบรรยายของ ร้อย ร. 5021, 21 ก.ย. 2552.

บทความจากเว็บไซต์

กรมกิจการชายแดน. นโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน http://web.schq.mi.th-tncbcc/command_mayan.html/.

กระทรวงการต่างประเทศ. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี เจ้าพระยา แม่โขง <http://www.mfa.go.th/web/1658.php>

"เขมรแดง." วิקיพีเดีย สารานุกรมเสรี <http://th.wikipedia.org>
ดลยา เทียนทอง. ไทยกับเพื่อนบ้าน: นัยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกัน (1) (20 ต.ค. 2551) http://www.thaiworld.org/th/include/answer_search.php?question_id=797

_____ . ไทยกับเพื่อนบ้าน: นัยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกัน (2) (4 พ.ย. 2551) http://www.thaiworld.org/th/include/answer_search.php?question_id=803

_____ . ไทยกับเพื่อนบ้าน: นัยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกัน (3) (2 ธ.ค. 2551) http://www.thaiworld.org/th/include/answer_search.php?question_id=811

_____ . ไทยกับเพื่อนบ้าน : นัยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกัน (4) (17 ก.พ. 2552) http://www.thaiworld.org/th/include/answer_search.php?question_id=839

_____ . ไทยกับเพื่อนบ้าน: นัยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในการใช้ประโยชน์ จากพื้นที่ร่วมกัน (5) (11 มี.ค. 2552) http://www.thaiworld.org/th/include/answer_search.php?question_id=847

ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์. เขตแดนไทย-พม่า ปัญหาที่รอการปักปัน (1): ความเป็นมาของเขตแดนไทย-พม่า (29 พ.ค. 2552) http://www.thaiworld.org/th/include/answer_search.php?question_id=870

"ภาวะการค้าชายแดนไทย - พม่า ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก." http://www.moc.go.th/opscenter/tk/kcd_1.htm

"ศูนย์ติดตามประชาธิปไตยไทย."

<http://www.tdw.polsci.chula.ac.th>

"สงครามอินโดจีน." วิקיพีเดีย สารานุกรมเสรี <http://th.wikipedia.org/>

"Casino -OK: บ่อนที่สวรรคดียังปฏิเสธในลาว - Savan-Seno." (3), 11 มิ.ย. 2552, <http://www.oknation.net/blog/akom/2009/06/11/entry-3>

http://www.tobethai.org/autopage/show_page.php?t=13&s_id=15&d_id=15

http://www.prdnorth.in.th/The_King/king_forest_01.php

<http://th.w3dictionary.org>